

Nadanie klauzuli wykonalności ugodzie zawartej przed mediatorem

Wprowadzenie

Uгода sądowa stanowi „tradycyjny” tytuł egzekucyjny, który obrósł stosunkowo obszerną literaturą i orzecznictwem, podczas gdy wprowadzona ustawą nowelizującą Kodeks postępowania cywilnego¹ ugoda przed mediatorem jest instytucją nową. Na gruncie obowiązujących od 10.12.2005 r. przepisów o mediacji kształtuje się z wolna – często na zasadzie wymiany doświadczeń – praktyka sądowa, a wraz z nią piśmiennictwo prawnicze na ten temat. Pozytywne doświadczenia spowodowane zakończeniem w trybie mediacji skomplikowanych pod względem prawnym i faktycznym, toczących się od dłuższego czasu spraw cywilnych, przyczyniają się do stopniowego wzrostu zainteresowania omawianą instytucją.

Niniejszy artykuł podejmuje jedynie pewien aspekt niezwykle złożonej i interesującej problematyki mediacji, a prezentowane w nim rozważania zostały podporządkowane wyjaśnieniu zagadnienia zawartego w tytule. Koncentrują się one na próbie uchwycenia i omówienia relacji pomiędzy art. 183¹⁴ KPC a innymi przepisami Kodeksu postępowania cywilnego, w szczególności regulacjami dotyczącymi postępowania klauzulowego. Wykładnia art. 183¹⁴ KPC nie powinna być bowiem prowadzona w oderwaniu od innych przepisów normujących problematykę tytułów egzekucyjnych i klauzuli wykonalności, gdyż jak się okazuje, poddany analizie przepis nie stanowi całościowej i samodzielnej regulacji kwestii nadania klauzuli wykonalności ugodzie zawartej przed mediatorem. Z kolei odwołania do opinii przedstawicieli nauki prawa, poglądów prezentowanych w piśmiennictwie oraz dorobku judykatury na temat ugody sądowej wynikają z uczynionego założenia, że mimo odrębnej regulacji ugoda sądowa i ugoda zawarta przed mediatorem wykazują wiele cech wspólnych, świadczących o podobnej naturze obu instytucji.

Ogólna charakterystyka mediacji

Mediacja należy do alternatywnych sposobów rozwiązywania sporów (ADR – *Alternative Dispute Resolution*). Pojęcie to wywodzi się od łacińskiego słowa *mediare*, oznaczającego „być w środku”. *L. Jędrzejewska* definiuje mediację jako „dobrowolny i poufny

---

¹ Ustawa z 28.7.2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 172, poz. 1438, która weszła w życie 10.12.2005 r.

proces dochodzenia do rozwiązania sporu, prowadzony w obecności osoby neutralnej – mediatora. Mediacje różnią się od rozstrzygnięć instytucjonalnych (w tym sądowych) przede wszystkim tym, że ich celem nie jest ustalenie, kto ma rację, ale wypracowanie rozwiązania satysfakcjonującego strony sporu². Powyższe spostrzeżenie warto uzupełnić konkluzją R. Cebuli: „To strony muszą samodzielnie znaleźć właściwe rozwiązanie konfliktu. Mediator nie może narzucać stronom własnych rozwiązań, choćby był przekonany o ich słuszności. W ten sposób mediacja ukierunkowuje uczestników na wspólne i odpowiedzialne rozwiązanie ich zawiłych sytuacji życiowych”³.

Mediacja jest zatem procedurą zmierzającą do ugodowego rozstrzygnięcia sporu, prowadzoną przez osobę trzecią, która stara się spowodować, żeby każda ze stron lepiej rozumiała punkt widzenia drugiej strony (mediator), usuwając napięcia i ułatwiając porozumienie (koncyliator)⁴. W odróżnieniu od ugody zawartej przed mediatorem, ugoda sądowa różni się tym, że sąd nie pełni funkcji mediatora lub koncyliatora, lecz dążąc do ugodowego załatwienia sprawy (art. 10 KPC), skłania strony do pojednania (art. 223 KPC). Sędziowie powinni natomiast wskazywać na zalety zawarcia ugody, motywować strony do pojednania i dodawać odwagi w dochodzeniu do uzgodnienia stanowiska.

Z punktu widzenia życia społecznego, ugoda jest zawsze doskonalszym środkiem rozwiązywania sporów niż najbardziej poprawne pod względem formalnym i merytorycznym orzeczenie sądu. Optymalna bowiem metoda „załatwienia” zawisłej przed sądem sprawy cywilnej to taka, która doprowadzi do zlikwidowania zarzewia sporu w sposób uzgodniony i zaproponowany przez same strony, bez konieczności odwoływania się do arbitralnych rozstrzygnięć. Dzięki temu – mimo poczynionych względem siebie ustępstw – żadna strona nie będzie czuła się przegrana. Co więcej, ugoda pozwala rozwiązać polubownie wiele kwestii dodatkowych, które nie mogłyby stać się przedmiotem rozpoznania i rozstrzygnięcia sądu w danej sprawie, bądź też w ogóle nie kwalifikują się jako sprawy cywilne, czy szerzej – sprawy poddane kognicji sądów powszechnych.

Ugoda urzeczywistnia „sprawiedliwość społeczną”, czyli sprawiedliwość negocjowaną i naprawczą, przywracającą ład pomiędzy skonfliktowanymi podmiotami a opierającą się na pojednaniu i wybaczeniu. Przeciwstawiana jej sprawiedliwość państwowa jest narzucona odgórnie, hierarchiczna i karząca⁵.

Na podkreślenie zasługuje okoliczność, iż negocjowana sprawiedliwość naprawcza opiera się na właściwej prawu i postępowaniu cywilnemu zasadzie autonomii woli stron sporu, które zdolne są samodzielnie, drogą wzajemnych ustępstw, zlikwidować istniejący między nimi konflikt, zaś sprawiedliwość państwowa odwołuje się do autorytetu władzy, która przez zastosowanie środków przymusu może urzeczywistnić swoje rozstrzygnięcia wobec jednostek.

Według M.T. Romer: „Przewodnie idee pozytywnej sprawiedliwości naprawczej, w tym przede wszystkim sztuka negocjowania, przekładają się na ugody w sprawach cywilnych.

² L. Jędrzejewska, Wykorzystanie mediacji w sprawach cywilnych, *Mediator* 2007, Nr 1, s. 13.

³ R. Cebula, Mediacja w polskim prawie cywilnym, *Mediator* 2006, Nr 2, s. 41.

⁴ M. Pazdan, O mediacji i projekcie jej unormowania w Polsce, *Rej.* 2004, Nr 2, s. 13–14.

⁵ Szeroko na ten temat: J. Consedine, *Sprawiedliwość naprawcza. Przywrócenie ładu społecznego*, Warszawa 2004; W.J. Burghardt, *Sprawiedliwość*, Kraków 2006, s. 71–82.

Ugoda ma istotny walor wychowawczy. Nie tylko znacząco przyspiesza rozwiązanie konfliktu, ale daje gwarancje spokoju wewnętrznego i społecznego. Oprócz tych uniwersalnych wartości ugoda skraca postępowanie, obniża koszty, przyczynia się do zmniejszenia obciążenia sądów (...). Możliwość rozstrzygnięcia spraw w drodze mediacji nie może być jednak sposobem na uwolnienie się od prowadzenia rzetelnego procesu sądowego. Jest jedną z metod rozwiązywania sporów we współczesnym świecie i może mieć zastosowanie tylko w niektórych sytuacjach⁶.

Mediacji nie stosuje się w sprawach cywilnych, w których rozstrzygnięcie nie zależy od woli stron, a mianowicie w sprawach z zakresu prawa osobowego, w sprawach rejestrowych oraz w niektórych sprawach rodzinnych, spadkowych i rzeczowych, w których sąd nie rozstrzyga sporu jako takiego, lecz stwierdza stan prawny (unieważnienie małżeństwa, ustalenie (nie)istnienia małżeństwa, ustalenie/zaprzeczenie pochodzenia dziecka, stwierdzenie zasiedzenia, stwierdzenie nabycia spadku). Ogólnie można przyjąć, że z instytucji mediacji w ogóle nie korzysta się w sprawach o ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, o ile żądaniu głównemu nie towarzyszą dodatkowe roszczenia (np. o zapłatę, o uregulowanie sposobu korzystania z rzeczy, o podział majątku, o ustalenie kontaktów z dziećmi itp.), poddające się ugodowemu załatwieniu. Ustawodawca przesądził ponadto w art. 183⁸ § 4 KPC, że sąd nie kieruje stron do mediacji w tzw. cywilnych postępowaniach „przyspieszonych”: nakazowym, upominawczym i uproszczonym. Nie pozbawia to jednak zainteresowanych możliwości zawarcia umowy o mediację i odbycia jej przed wytoczeniem powództwa (wystąpieniem z wnioskiem w postępowaniu nieprocesowym) także w wyżej wymienionych kategoriach spraw, powołany przepis adresowany jest bowiem do sądu, nie zaś do stron, i ma na celu zapewnienie sprawności postępowania (nakazowego, upominawczego, uproszczonego) będącego w toku, o czym nie można mówić przed jego wszczęciem.

Mediacja jest szczególnie wskazana w sprawach, w których strony zmuszone są zachowywać trwałą relację między sobą. Dotyczy to członków rodzin, sąsiadów, pracodawców i pracowników, kontrahentów oraz osób będących w trwałych związkach⁷. Jak zauważa sędzia R. Cebula: „pojednane strony zdecydowanie rzadziej wracają do Sądu w ramach kontynuacji sporu aniżeli ci, których konflikt rozstrzygnął Sąd (...) podmioty konfliktu będą miały szanse rzeczywistego rozwikłania sporu i to w sposób odformalizowany, bez przeżywania skomplikowanego, często niezrozumiałego dla nich «scenariusza» procesowego”⁸.

Rolą państwa i zadaniem sądów jest natomiast czuwanie nad tym, aby zawarta przez strony w drodze mediacji ugoda nie naruszała prawa (wprost bądź też w drodze jego obejścia) ani dobrych obyczajów, lecz jako zrozumiała i niezawierająca sprzeczności nadawała się do wykonania w trybie egzekucji w zakresie, w jakim stanowi ona tytuł egzekucyjny. Temu celowi służy postępowanie uregulowane w art. 183¹⁴ § 1–3 KPC: „Jeżeli zawarto ugodę przed mediatorem, sąd, o którym mowa w art. 183¹³, na wniosek strony niezwłocznie

⁶ M.T. Romer, Ugoda w postępowaniu procesowym i pojednawczym, MoPr 2005, Nr 11, s. 293–296.

⁷ L. Jędrzejewska, *op. cit.*, s. 14.

⁸ R. Cebula, *op. cit.*, s. 39.

przeprowadza postępowanie co do zatwierdzenia ugody zawartej przed mediatorem. Jeżeli ugoda podlega wykonaniu w drodze egzekucji, sąd zatwierdza ją przez nadanie jej klauzuli wykonalności; w przeciwnym przypadku sąd zatwierdza ugodę postanowieniem na posiedzeniu niejawnym. Sąd odmawia nadania klauzuli wykonalności albo zatwierdzenia ugody zawartej przed mediatorem, w całości lub części, jeżeli ugoda jest sprzeczna z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo zmierza do obejścia prawa, a także gdy jest niezrozumiała lub zawiera sprzeczności”.

W przeciwieństwie do mediacji, postępowanie o zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem jest sformalizowanym postępowaniem sądowym, uregulowanym przepisami Kodeksu postępowania cywilnego.

Charakter prawny ugody przed mediatorem

Ugoda przed mediatorem ma złożony charakter i nie poddaje się łatwej klasyfikacji. Jest to spowodowane wyodrębnieniem dwóch trybów jej zawarcia: poza toczącym się postępowaniem sądowym (na podstawie umowy o mediację) oraz w toku sprawy cywilnej (na podstawie postanowienia sądu kierującego strony do mediacji).

Poza wszelkim sporem pozostaje to, że ugoda przed mediatorem jest czynnością cywilnoprawną polegającą na świadomym zachowaniu się osoby fizycznej albo organu osoby prawnej, w którym przejawia się dążenie do osiągnięcia określonych skutków cywilnoprawnych⁹. W piśmiennictwie pod pojęciem czynności prawnej rozumie się „opartą na oświadczeniu woli czynność konwencjonalną, za pomocą której podmioty cywilnoprawne, w sposób i przy spełnieniu przesłanek prawem przewidzianych, wywołują skutki w sferze prawa cywilnego”¹⁰. Czynność cywilnoprawna może wywoływać skutki wyłącznie w zakresie prawa materialnego, tylko na gruncie postępowania cywilnego bądź też łączyć obie te sfery, jednocześnie kształtując więź prawną pomiędzy podmiotami prawa cywilnego (stosunek cywilnoprawny) oraz wpływając bezpośrednio na tok postępowania cywilnego.

Prawidłowe zakwalifikowanie ugody zawartej przed mediatorem wymaga oceny, czy stanowi ona czynność procesową (szerzej: czynność postępowania). Tymczasem polski ustawodawca, jakkolwiek wielokrotnie nawiązuje w Kodeksie postępowania cywilnego do pojęcia „czynność procesowa”, w żadnym przepisie nie definiuje tego terminu, pozostawiając to zadanie przedstawicielom nauki prawa i judykaturze.

W doktrynie opracowano wiele definicji czynności procesowej. Znamienne jest jednak, że wszystkie one kładą akcent na te same elementy konstrukcyjne omawianego pojęcia. *M. Waligórski* określa czynności procesowe jako: „czynności dokonywane w ramach procesu, które wywierają skutki prawne dla samego procesu”¹¹. Podobnie uważa *J. Lapierre*, traktując czynności procesowe jako „formalne czynności podmiotów procesowych wpływające na wszczęcie, bieg lub zakończenie procesu, których wymogi prawne warunkujące

⁹ A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne – zarys części ogólnej*, Warszawa 2000, s. 253.

¹⁰ M. Gutowski, *Nieważność czynności prawnej*, Warszawa 2006, s. 21.

¹¹ M. Waligórski, *Polskie prawo procesowe cywilne – dynamika procesu*, Warszawa 1947, s. 562.

ważne powstanie tych czynności oraz ich skutki uregulowane są w ustawie procesowej¹². Tak też definiuje czynność procesową W. Siedlecki, który określa ją jako każdą czynność świadomie podjętą w postępowaniu cywilnym przez podmiot tego postępowania, która może – według przepisów Kodeksu postępowania cywilnego – wyrzucić skutek dla procesu i postępowania nieprocesowego¹³. W. Berutowicz zauważa ponadto, że czynności procesowe – poza określonymi skutkami prawnoprocesowymi – mogą wywoływać także skutki materialnoprawne, jednak nie jest to konieczne dla ich samodzielnego bytu na gruncie postępowania cywilnego¹⁴.

Analiza przytoczonych powyżej wypowiedzi polskich procesualistów prowadzi do wniosku, że czynność procesowa jest taką czynnością prawną, która wyróżnia się skutkiem procesowym oraz tym, że zostaje podjęta w postępowaniu cywilnym: w określonej formie, czasie i warunkach. Czynności podejmowane poza postępowaniem cywilnym, chociażby miały wpływ na jego przebieg (wszczęcie, tok, zakończenie), nie są czynnościami procesowymi¹⁵.

Uгода przed mediatorem może mieć – w zależności od sytuacji i trybu, w jakim doszło do jej zawarcia – charakter tylko materialny bądź też wywoływać skutki zarówno w sferze prawa materialnego, jak i procesowego.

Wyłączny skutek materialnoprawny – wyrażający się w traktowaniu ugody przed mediatorem jedynie jako umowy cywilnoprawnej – aktualizuje się wówczas, gdy: 1) zawarto ugodę przed mediatorem, lecz nie wystąpiono do sądu z wnioskiem o jej zatwierdzenie; 2) zawarto ugodę przed mediatorem, lecz sąd odmówił jej zatwierdzenia (w takiej sytuacji, jeśli przyczyną odmowy zatwierdzenia ugody była sprzeczność jej postanowień z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo zmierzanie do obejścia prawa, umowa taka będzie nieważna także na gruncie prawa materialnego – art. 58 § 1 i 2 KC).

Także ugoda zawarta przed mediatorem w toku mediacji odbywającej się na podstawie umowy nie ma waloru czynności procesowej, a jedynie materialnoprawny. Do jej zawarcia dochodzi bowiem poza jakimkolwiek toczącym się postępowaniem cywilnym, które inicjuje w tym przypadku dopiero wniosek o zatwierdzenie ugody (także poprzez nadanie jej klauzuli wykonalności). Postępowanie to kończy się postanowieniem w przedmiocie zatwierdzenia ugody. Na mocy przepisu szczególnego – art. 183¹⁵ § 1 KPC – taka ugoda ma, po jej zatwierdzeniu przez sąd, moc prawną ugody zawartej przed sądem, ale nie nabiera przez to charakteru czynności procesowej.

Z kolei ugoda przed mediatorem, zawarta w ramach toczącego się postępowania cywilnego, po jej zatwierdzeniu przez sąd wywołuje zarówno skutek materialnoprawny (umowa cywilna), jak i procesowy. Tego rodzaju ugoda jest zawierana w ramach toczącego się postępowania sądowego i wywiera wpływ na sposób jego zakończenia. Wyłącza bowiem konieczność dalszego procesowania co do istoty sprawy, prowadząc do umorzenia postępowania. W tym przypadku jednak orzekanie o zatwierdzeniu ugody ma charakter incydentalny

¹² J. Lapiere, *Uгода sądowa w polskim procesie cywilnym*, Warszawa 1968, s. 77.

¹³ W. Siedlecki, *Czynności procesowe*, PiP 1951, z. 11, s. 704.

¹⁴ W. Berutowicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1974, s. 191.

¹⁵ J. Turek, *Czynności dowodowe sądu w procesie cywilnym*, Kraków 2003, s. 19 i przywołana tam literatura.

w ramach toczącej się sprawy, którą kończy dopiero postanowienie o umorzeniu, wydane po prawomocnym zatwierdzeniu ugody. Tego rodzaju ugoda przed mediatorem – tak samo jak ugoda sądowa – ma charakter czynności o złożonej (podwójnej) naturze.

Podobne stanowisko zajmuje w omawianej kwestii *T. Ereciński*: „Charakter prawny ugody zawartej przed mediatorem zależy od tego, kiedy została ona zawarta. Jeżeli ugoda została zawarta w ramach mediacji przeprowadzonej przed wszczęciem postępowania cywilnego, nie spełnia ona wymagań czynności procesowej. Ważność i skuteczność takiej ugody zatem zależy od jej zgodności z przepisami prawa materialnego. Ugoda taka może być zatwierdzona przez sąd, jeżeli strona wystąpi do sądu z odpowiednim wnioskiem. Po jej zatwierdzeniu ugoda taka ma oczywiście moc prawną ugody sądowej. Gdyby jednak sąd odmówił z jakichś powodów zatwierdzenia ugody zawartej przed mediatorem, może ona być ważna jako umowa cywilnoprawna. Inny charakter ma ugoda zawarta przed mediatorem już po formalnym wszczęciu postępowania sądowego. Jako czynność o złożonej naturze powinna ona czynić zadość zarówno wymaganiom określonym w Kodeksie cywilnym, jak i w przepisach procesowych. Analogicznie do ugody zawartej przed sądem można przyjąć, że strony, zawierając ugodę przed mediatorem, powinny złożyć wniosek o umorzenie postępowania cywilnego, bądź że wniosek taki może być dorozumiany”¹⁶.

Ugoda jako tytuł egzekucyjny

Artykuł 777 § 1 KPC wymienia większość tytułów egzekucyjnych, które – po zaopatrzeniu ich w klauzulę wykonalności – stają się tytułami wykonawczymi. Jak bowiem stanowi art. 776 KPC: „Podstawą egzekucji jest tytuł wykonawczy, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej. Tytułem wykonawczym jest tytuł egzekucyjny zaopatrzony w klauzulę wykonalności”.

Tytuł egzekucyjny definiuje się jako dokument urzędowy, stwierdzający istnienie i zakres nadającego się do egzekucji roszczenia wierzyciela i jednocześnie istnienie oraz zakres obowiązku prawnego dłużnika¹⁷. Sformułowana przez *E. Wengerka*, przytoczona wyżej, definicja tytułu egzekucyjnego zachowuje swoją aktualność, przy czym współcześnie katalog tytułów egzekucyjnych został poszerzony i obejmuje także pewne dokumenty prywatne, mające moc dokumentów urzędowych w postaci aktów notarialnych oraz bankowych tytułów egzekucyjnych. Dlatego tytuł egzekucyjny można zdefiniować jako ujęty w formę dokumentu akt, któremu przepis szczególnie nadaje walor tytułu egzekucyjnego, a który w jakimkolwiek fragmencie (punkcie) stwierdza obowiązek świadczenia dłużnika na rzecz wierzyciela, nadający się do urzeczywistnienia w drodze egzekucji sądowej.

Katalog tytułów egzekucyjnych – jakkolwiek zamknięty – podlega modyfikacjom, polegającym najczęściej na jego rozbudowywaniu. Wraz z rozwojem obrotu prawnego, w toku którego wykształcają się nowe instytucje, wprowadzane są kolejne rodzaje tytułów egzekucyjnych i w tym znaczeniu ich katalog ma charakter dynamiczny. Jak zauważa

¹⁶ *T. Ereciński*, [w:] *T. Ereciński* (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. I, Warszawa 2006, s. 433.

¹⁷ *E. Wengerka*, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1970, s. 134; do sformułowanej przez *E. Wengerka* „klasycznej” definicji tytułu egzekucyjnego odwołują się późniejsi komentatorzy.

A. Marciniak: „Przepis art. 777 KPC ma charakter bezwzględnie obowiązujący, wobec czego zasięg jego działania nie może być wyłączony, zmieniony lub ograniczony odmienną wolą stron. W szczególności nie ma żadnego znaczenia prawne nadanie mocy tytułu egzekucyjnego innym aktom niż wymienione w art. 777 KPC. Ustawodawca może według własnego uznania wprowadzać do obowiązującego porządku prawnego nowe, dotychczas nieznanne typy tytułów egzekucyjnych; może również istniejące dotychczas typy tytułów egzekucyjnych likwidować”¹⁸.

Obok najczęściej występujących tytułów egzekucyjnych w postaci prawomocnych albo podlegających natychmiastowemu wykonaniu orzeczeń sądu lub referendarza (art. 777 § 1 pkt 1 i 1¹ KPC), katalog tych tytułów uwzględnia także m.in. ugody sądowe oraz ugody zawarte przed mediatorem (art. 777 § 1 pkt 1 *in fine* i pkt 2¹ KPC), przy czym pojęcie „ugody sądowej”, o której mowa w art. 777 § 1 pkt 1 KPC, obejmuje zarówno ugody zawarte w postępowaniu cywilnym (w procesie i trybie nieprocesowym), jak również ugody zawarte w toku postępowania pojednawczego w procesie karnym, a także w trakcie posiedzenia pojednawczego w sprawach z oskarżenia prywatnego.

Zarówno ugoda sądowa, jak i ugoda zawarta przed mediatorem, mieszczą się w pojęciu ugody uregulowanej przepisami Kodeksu cywilnego. Zgodnie z art. 917 KC: „Przez ugodę strony czynią sobie wzajemnie ustępstwa w zakresie istniejącego między nimi stosunku prawnego w tym celu, aby uchylić niepewność, co do roszczeń wynikających z tego stosunku lub zapewnić ich wykonanie albo by uchylić spór istniejący lub mogący powstać”. Sama ugoda nie kreuje żadnego nowego stosunku prawnego, a jedynie zmienia istniejący już stosunek prawny, przy czym przesłanką jej zawarcia jest powstanie stanu niepewności lub sporu, a także groźba potencjalnego sporu w przyszłości.

W piśmiennictwie podnosi się, że do istoty ugody należą wzajemne ustępstwa, czynione sobie przez strony w ramach stosunku prawnego, który już między nimi istnieje: „Nie można bowiem podzielić poglądu, że w ugodzie sądowej może występować ustępstwo tylko jednej strony. Inną rzeczą jest zakres ustępstw. W tym względzie panuje duży liberalizm – przyjmuje się mianowicie, że ustępstwo w ugodzie sądowej może polegać tylko na rezygnacji z uzyskania orzeczenia sądowego, korzystającego z powagi rzeczy osądzonej. Podkreślić należy, że i w ugodzie pozasądowej wzajemne ustępstwa nie muszą być ekwiwalentne. Ugoda może być zawarta skutecznie także wtedy, gdy z obiektywnego punktu widzenia ustępstwa nie są jednakowo ważne, a przeciwnie – w zakresie ekwiwalentności występują istotne różnice”¹⁹.

Za utrwalony w literaturze i orzecznictwie uznaje się pogląd, że ugoda sądowa odsyłająca do dalszych umów pozasądowych, z zastrzeżeniem, że mają one wejść w treść ugody sądowej i stanowić tytuł egzekucyjny, jest sprzeczna z prawem i nieważna. Ponadto nie stanowią tytułów egzekucyjnych wszelkie dalsze pozasądowe umowy stron, modyfikujące lub uzupełniające ugodę sądową²⁰.

¹⁸ A. Marciniak, [w:] K. Piasecki (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do art. 506–1088, t. II, Warszawa 2006, s. 628.

¹⁹ S. Dmowski, [w:] G. Bieniek (red.), Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania, t. II, Warszawa 2002, s. 738; tak też SN w uchw. PSIPiUS z 20.12.1969 r., III CZP 43/69, OSNCP 1970, Nr 3, poz. 40.

²⁰ Orz. SN z 29.11.1969 r., III CZ 128/60, OSN 1962, poz. 28.

Uгода sądowa, w której strony uzależniły wykonanie świadczenia od spełnienia warunku zawieszającego lub rozwiązującego, jest tytułem egzekucyjnym²¹. Warunkową wykonalność ugody należy jednak odróżnić od zastrzeżenia umownego wprowadzającego warunek ważności ugody. Jak zauważa *J. Lapierre*, teza o dopuszczalności w ugodzie warunków jest uzasadniona, jeżeli potraktować ugodę jako czynność prawnomaterialną w świetle art. 89 KC, niedopuszczalne jest natomiast uzależnienie od warunków – np. za twierdzenie przez osobę trzecią – ugody jako czynności procesowej²². Stanowisko to znalazło odzwierciedlenie w judykaturze: „Sąd nie powinien przyjmować do protokołu ugody zawierającej warunek, od którego zależy ważność tej ugody”²³.

Uгода sądowa ma złożony charakter: czynności materialnoprawnej, podjętej przez strony w celu wywołania określonych skutków procesowych. Powszechnie już dziś przyjmuje się, że ugoda może dotyczyć zarówno stosunku prawnego stanowiącego przedmiot postępowania, jak i nieobjętego tym postępowaniem, wykraczając w ten sposób poza jego zakres, wyznaczony treścią żądania i jego podstawą faktyczną.

Uгода, jak i inny tytuł egzekucyjny, wymieniająca kilka obowiązków dłużnika, może stać się tytułem wykonawczym (art. 776 KPC) jedynie co do tych obowiązków, które nadają się do egzekucji. W orzecnictwie wyrażono pogląd, że nie nadaje się do przymusowego wykonania ugoda sądowa, mocą której strony obciążają nieruchomość dłużnika służebnością mieszkania na rzecz wierzyciela²⁴, jak również ugoda sądowa, mocą której wierzyciel zwalnia dłużnika z długu w zamian za przeniesienie na niego własności samochodu²⁵. Z kolei zawarta przed sądem ugoda, w której zajmujący lokal bez tytułu prawnego zobowiązał się do płacenia na rzecz uprawnionego odszkodowania – w określonej miesięcznej kwocie – płatnego do oznaczonego dnia każdego miesiąca, stanowi tytuł egzekucyjny w stosunku do należności wymagalnych z upływem okresu płatności²⁶.

W piśmiennictwie prawniczym podnosi się, że dopuszczalna jest ugoda stron zawierająca porozumienie zmierzające do osiągnięcia skutków, które zapewnia art. 320 KPC²⁷. Skutki, o których mowa w przywołanym przepisie, to rozłożenie świadczenia na raty oraz wyznaczenie terminu spełnienia świadczenia polegającego na wydaniu nieruchomości lub opróżnieniu lokalu.

Z uwagi na treść przepisu art. 183¹⁴ § 3 KPC, ugoda przed mediatorem – i żaden inny tytuł egzekucyjny – nie powinna zawierać sprzeczności, gdyż zazwyczaj uniemożliwiają one wykonanie takiego tytułu. Jeżeli ugoda zawiera sprzeczności, istnieje poważne ryzyko, że doszło jedynie do pozornego rozwiązania sporu. Innymi słowy, spór prawdopodobnie w ogóle nie został rozwiązany, a zaledwie przesunięty w czasie²⁸.

²¹ *A. Marciniak*, [w:] *K. Piasecki* (red.), *op. cit.*, t. II, s. 632.

²² *J. Lapierre*, *op. cit.*, s. 112.

²³ Post. SN z 15.3.1967 r., II PZ 5/67, niepubl.

²⁴ Wyr. SN z 23.6.1980 r., III CRN 43/80, OSN 1981, poz. 34.

²⁵ Orz. SN z 27.5.1958 r., I CR 354/58, PiP 1960, z. 8–9, s. 451.

²⁶ Post. SN z 24.9.1986 r., III CRN 178/06, OSPiKA 1989, Nr 3, poz. 60.

²⁷ *K. Piasecki*, [w:] *K. Piasecki* (red.), *op. cit.*, t. I, s. 1204.

²⁸ *R. Morek*, *Mediacja i arbitraż* (art. 183¹–183¹⁵, 1154–1217 KPC). Komentarz, Warszawa 2006 (wersja elektroniczna).

Na konieczność zrozumiałego formułowania treści ugody zwrócił uwagę Sąd Najwyższy: „Uгода co do sposobu zarządzania nieruchomością, jak również o podział *quo ad usum*, są dopuszczalne, przedmiotem ich bowiem są prawa majątkowe, którymi współwłaściciele mogą swobodnie dysponować. Jednakże treść postanowienia w tym przedmiocie musi być jasna i zrozumiała”²⁹.

Z uwagi na treść art. 183¹⁵ § 1 KPC, przyznającego ugodzie zawartej przed mediatorem moc prawną ugody sądowej, podobny, tj. złożony charakter tych instytucji oraz tożsame skutki w zakresie sposobu zakończenia postępowania, w którym zawarto ugodę, ukształtowane dotychczasową praktyką orzecznictwo i piśmiennictwo zachowuje aktualność w odniesieniu do obydwu form pojednawczego sfinalizowania toczącej się sprawy cywilnej.

Odnośnie do brzmienia art. 777 § 1 pkt 2¹ KPC – może ono budzić zastrzeżenia i uzasadnione wątpliwości, gdyż zdaje się z niego wynikać, że każda „ugoda przed mediatorem” stanowi tytuł egzekucyjny. Tak jednak nie jest. Tytułem egzekucyjnym jest bowiem wyłącznie zatwierdzona przez sąd ugoda zawarta przed mediatorem, której postanowienia nadają się do wykonania w drodze egzekucji. Powyższa teza wymaga jednak sprecyzowania i wyjaśnienia. Zgodnie z art. 183¹⁴ § 2 KPC: „Jeżeli ugoda podlega wykonaniu w drodze egzekucji, sąd zatwierdza ją przez nadanie jej klauzuli wykonalności; w przeciwnym przypadku sąd zatwierdza ugodę postanowieniem na posiedzeniu niejawnym”. Skoro zatwierdzenie ugody w zakresie egzekwowlanych świadczeń następuje poprzez nadanie jej klauzuli wykonalności, moment nabycia cech tytułu egzekucyjnego zbiega się w czasie z powstaniem tytułu wykonawczego. W wielu przypadkach nie będzie można wyodrębnić ugody przed mediatorem stanowiącej tytuł egzekucyjny, od tytułu wykonawczego w postaci opatrzonej klauzulą wykonalności ugody przed mediatorem: „następuje pochłonięcie przymiotu tytułu egzekucyjnego przez walor tytułu wykonawczego. W istocie ugoda zawarta przed mediatorem nadająca się do wykonania w drodze egzekucji nigdy nie będzie tytułem egzekucyjnym, bo po zatwierdzeniu od razu staje się tytułem wykonawczym”³⁰. Istnieją jednak sytuacje – szerzej omówione w toku dalszych rozważań – w których sąd zatwierdza ugodę zawartą przed mediatorem i podlegającą wykonaniu w drodze egzekucji wydając w tym przedmiocie stosowne postanowienie (art. 183¹⁴ § 2 *in fine* KPC), a dopiero w późniejszym czasie opatruje tę ugodę klauzulą wykonalności. W tych przypadkach zatwierdzona przez sąd ugoda zawarta przed mediatorem, do czasu nadania jej klauzuli wykonalności, stanowi – w części podlegającej wykonaniu w drodze egzekucji – tytuł egzekucyjny.

Trzeba także zauważyć, że gdy do mediacji kieruje strony sąd (art. 183⁸ KPC), walor tytułu egzekucyjnego ma tylko ugoda zawarta przed mediatorem w zakreślonym

²⁹ Post. SN z 20.2.1974 r., III CRN 361/73, niepubl.

³⁰ A. Antkiewicz, Problemy w stosowaniu przepisów o mediacji w postępowaniu cywilnym, R. Pr. 2008, Nr 6, s. 13; stanowisko, zgodnie z którym ugoda przed mediatorem nabiera cech tytułu wykonawczego dopiero po zatwierdzeniu jej przez sąd, dominuje w literaturze przedmiotu, dla której reprezentatywne są wypowiedzi A. Marciniaka ([w:] K. Piasecki (red.), *op. cit.*, t. II, s. 635), H. Pietrkowskiego (H. Pietrkowski, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Część trzecia. Postępowanie egzekucyjne*, Warszawa 2006, s. 57), T. Erecińskiego (*op. cit.*, s. 431) oraz I. Gil i P. Gila (I. Gil, P. Gil, *Postępowanie klauzulowe*, Warszawa 2007, s. 58).

w postanowieniu czasie przeznaczonym na przeprowadzenie mediacji (art. 183¹⁰ § 1 zd. 1 KPC) i ewentualnie przedłużonym na zgodny wniosek tych stron (art. 183¹⁰ § 1 zd. 2 KPC). Ugoda zawarta co prawda w obecności mediatora, lecz po upływie okresu mediacji, nie jest „ugodą przed mediatorem”, lecz ugodą (umową) materialnoprawną, zawartą poza toczącym się procesem. Nie podlega ona zatwierdzeniu i poprzedzającemu tę czynność badaniu w kontekście (nie)istnienia przesłanek określonych w art. 183¹⁴ § 3 KPC, a w konsekwencji nie wywoła skutku w postaci umorzenia postępowania. Ma jednak doniosłe znaczenie dla sposobu rozstrzygnięcia sprawy: jeżeli bowiem powód – w wyniku zawarcia takiej ugody – nie cofnie powództwa, a pozwany podniesie merytoryczny zarzut rzeczy ugodzonej, powództwo to zostanie oddalone. W tym kontekście warto przypomnieć, że skutki ugody materialnoprawnej (pozasądowej) ma również ugoda zawarta przed mediatorem, o której zatwierdzenie żadna ze stron nie wystąpiła do sądu³¹.

Zakres postępowania klauzulowego w przypadku ugody zawartej przed mediatorem

Treść art. 183¹⁴ § 1 KPC nie pozwala na sformułowanie jednoznacznej odpowiedzi na pytania: czy w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności ugodzie zawartej przed mediatorem stosuje się przepisy Działu „Tytuły egzekucyjne i klauzula wykonalności” KPC oraz czy nadanie klauzuli wykonalności jest obowiązkiem sądu w każdym przypadku, w którym ugoda podlega wykonaniu w drodze egzekucji, nawet wówczas, gdy ze względu na treść tej ugody jej wykonalność została uzależniona od zdarzenia przyszłego, które jeszcze nie nastąpiło, bądź też od zaistnienia innych okoliczności, wymaganych przepisami szczególnymi.

Na pierwsze z postawionych pytań należy udzielić odpowiedzi twierdzącej. Uregulowane w Księdze III KPC postępowanie klauzulowe jest zbiorem norm, znajdujących zastosowanie do każdego przypadku, kiedy ustawodawca dopuszcza wszczęcie i prowadzenie postępowania egzekucyjnego na podstawie tytułu wykonawczego w postaci opatrzonego klauzulą wykonalności tytułu egzekucyjnego. Świadczy o tym systematyka Kodeksu postępowania cywilnego, który zebrał przepisy regulujące problematykę tytułów egzekucyjnych i klauzuli wykonalności w jednym dziale, nadając im uniwersalny charakter. Przed wszystkim jednak już sam fakt zamieszczenia „ugody przed mediatorem” w katalogu tytułów egzekucyjnych (art. 777 § 1 pkt 2¹ KPC) uzasadnia tezę, że nadając temu tytułowi klauzulę wykonalności, stosuje się przepisy art. 776–795 KPC.

Sformułowana w piśmiennictwie przez *M. Uliasz* wątpliwość: „Ustawa nie rozstrzyga, czy postępowanie powinno wówczas odpowiadać wymogom określonym w przepisach o postępowaniu klauzulowym”³², wydaje się być raczej spostrzeżeniem autora, polegającym zresztą na prawdzie, że w przepisach Oddziału zatytułowanego „Mediacja”, ustawodawca nie zawarł odesłania do regulacji o klauzuli wykonalności. Nie oznacza to jednak,

³¹ *T. Ereciński, op. cit.*, s. 431.

³² *M. Uliasz*, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, komentarz do art. 103¹⁴ KPC, Warszawa 2008 (wersja elektroniczna).

że wyłączył w ten sposób ich stosowanie. Jest to raczej przejaw konsekwencji prawodawcy w zakresie przyjętej przez niego techniki legislacyjnej. W żadnym bowiem przepisie Kodeksu postępowania cywilnego, w którym mowa jest o ugodzie i innych tytułach egzekucyjnych, nie odsyła on do stosowania przepisów o postępowaniu klauzulowym. Byłoby to zbędne, gdyż ujmując ugodę sądową i ugodę przed mediatorem w katalogu tytułów egzekucyjnych, wskazano tym samym na stosowanie do nich przepisów o klauzuli wykonalności, mieszczących się przecież w tym samym dziale i następujących bezpośrednio po sobie. Dlatego stanowisko, zgodnie z którym „zatwierdzenie takiej ugody [ugody przed mediatorem – przyp. R.S.] przez sąd następuje w ramach postępowania klauzulowego”³³, jest w pełni uzasadnione.

Nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu ma znaczenie generalnego dozwoleń egzekucji na podstawie danego tytułu egzekucyjnego. Przez nadanie klauzuli wykonalności sąd stwierdza, że tytuł egzekucyjny odpowiada wszystkim wymaganym przez prawo przepisom, od których uzależniona jest możliwość wszczęcia egzekucji w ogólności³⁴.

Klauzula wykonalności stanowi akt sądowy, w którym sąd stwierdza, że tytuł egzekucyjny przedstawiony przez wierzyciela nadaje się do wykonania i że prowadzenie egzekucji przeciwko dłużnikowi jest dopuszczalne, oraz nakazuje urzędowi i osobom zainteresowanym wykonanie tytułu egzekucyjnego³⁵.

O ile tytuł egzekucyjny stwierdza istnienie obowiązku świadczenia przez dłużnika na rzecz wierzyciela, o tyle klauzula wykonalności stanowi zezwolenie na przymusowe urzeczywistnienie tego obowiązku w drodze egzekucji. Kontrola tytułu egzekucyjnego, poprzedzająca nadanie mu klauzuli wykonalności, zapobiega natomiast nieuzasadnionemu i przedwczesnemu wdrażaniu środków przymusu.

Skoro nadając klauzulę wykonalności ugodzie zawartej przed mediatorem, sąd stosuje przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, a mianowicie art. 776–795 KPC, konieczne wydaje się omówienie problematyki zakresu postępowaniu klauzulowego.

Przed wszystkim sąd musi w tym postępowaniu ustalić, czy przedstawiony mu celem nadania klauzuli wykonalności akt nadaje się do wykonania w drodze egzekucji. Egzekucji podlegają „świadczenia” – zarówno pieniężne, jak i niepieniężne. Przymusowe urzeczywistnienie obejmuje świadczenia niepieniężne polegające na działaniu (wydanie rzeczy, złożenie oznaczonego oświadczenia woli, wykonanie czynności) oraz na zaniechaniu („jeżeli dłużnik ma obowiązek zaniechać pewnej czynności lub nie przeszkadzać czynności wierzyciela”; art. 1051 KPC). Sąd odmówi zatem nadania klauzuli wykonalności aktowi, który jakkolwiek formalnie mieści się w katalogu tytułów egzekucyjnych, to jednak nie stwierdza „świadczenia”, lecz kształtuje prawo lub stosunek prawny albo ustala istnienie prawa lub stosunku prawnego.

³³ Z. Szczurek, [w:] Z. Szczurek (red.), *Egzekucja sądowa w Polsce*, Sopot 2007, s. 235.

³⁴ W. Siedlecki, *Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego*, Warszawa 1976, s. 1106.

³⁵ E. Wengerek, *Sądowe...*, s. 142; podobnie W. Siedlecki: „Klauzula wykonalności to stwierdzenie sądu, że tytuł egzekucyjny odpowiada wszelkim wymaganym przez prawo warunkom, od których uzależniona jest możliwość wszczęcia postępowania egzekucyjnego” (W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 1987, s. 429).

Świadczenie dłużnika powinno być w tytule egzekucyjnym nazwane (np.: „zapłacić”; „wydać”; „udostępnić”) oraz dostatecznie sprecyzowane (co do osób dłużnika i wierzyciela, kwot, przedmiotu – zwłaszcza w przypadku rzeczy oznaczonych co do tożsamości). Sąd w postępowaniu klauzulowym nie może dokonywać ustaleń, czy z ogółu postanowień przedstawionego dokumentu wynika obowiązek spełnienia świadczenia. Wyjaśnianie treści dokumentu wykracza bowiem poza zakres kognicji sądu w postępowaniu klauzulowym. Ewentualna wykładnia mająca na celu takie wyjaśnienie może pochodzić wyłącznie od podmiotu, który wydał tytuł egzekucyjny³⁶.

W piśmiennictwie wskazuje się na „czystość teoretycznej konstrukcji postępowania klauzulowego”, które koncentruje się na badaniu formalnych aspektów tytułu egzekucyjnego i powstających po jego wydaniu istotnych okoliczności: sąd bada mianowicie, czy przedstawiony akt jest tytułem egzekucyjnym oraz czy ze względu na swoją treść nadaje się do przymusowego urzeczywistnienia w drodze egzekucji. Sąd nie jest w tym postępowaniu uprawniony do oceny, czy roszczenie istnieje, a w szczególności nie może badać jego zasadności. Nie poddaje się również ustaleniom sądu w postępowaniu klauzulowym fakt spełnienia (w całości lub części) świadczenia przez dłużnika, gdyż w tym celu przewidziane zostało odrębne postępowanie procesowe, inicjowane opozycyjnym powództwem przeciwegzekucyjnym (art. 840 KPC). Na tle powyższych spostrzeżeń przekonująco brzmi wypowiedź *J. Turka*, który zauważa: „postępowanie klauzulowe ma stanowić gwarancję właściwego przejścia od tytułu egzekucyjnego do tytułu wykonawczego. Ma chronić przed bezprawnym wtargnięciem w sferę prawną obywatela, a przede wszystkim przed zbędnymi (czasem wręcz niedopuszczalnymi) czynnościami egzekucyjnymi. Zachowując podstawowy cel – uzyskanie przez wierzyciela wymagalnego, a niespełnionego świadczenia – poprzez dokonywanie w tym postępowaniu sądowej, formalnej oceny tytułu egzekucyjnego, chroni się jednocześnie osobę zobowiązaną przed dowolnym i zbędnym stosowaniem środków przymusu”³⁷.

Przytoczony wyżej pogląd jest reprezentatywny dla koncepcji „gwarancyjnej funkcji postępowania klauzulowego”. Zdaniem *M. Mulińskiego*: „Funkcja ta jest rozumiana w ten sposób, że poprzez rozstrzygnięcie na drodze sądowej w sposób autorytatywny o dopuszczalności zastosowania środków egzekucyjnych zabezpieczone (zagwarantowane) zostają prawa i wolności obywatelskie. Nie ma bowiem niebezpieczeństwa nieuzasadnionego lub przedwczesnego wdrożenia przymusu państwowego. Znaczenie tej funkcji jest szczególnie doniosłe w sytuacji, gdy tytułem egzekucyjnym jest akt pozasądowy”³⁸.

³⁶ *M. Muliński*, Postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności krajowemu tytułowi egzekucyjnemu, Warszawa 2005, s. 180; jako przykład wskazuje się, że jeżeli w dokumencie jest mowa wyłącznie o przeniesieniu własności określonej rzeczy na inną osobę, sąd nie może wyprowadzać z takiego sformułowania wniosku, iż na nabywcę ma być również przeniesione władanie rzeczą, który to obowiązek mógłby zostać przymusowo wykonany w drodze egzekucji. Pogląd taki wynika chociażby z orz. SN z 27.5.1959 r. (I CR 354/58, PiP 1960, z. 8–9, s. 451 i n.), na tle którego *J. Lapierre* wyraził odosobniony pogląd przeciwny, a mianowicie że sąd w postępowaniu klauzulowym powinien ustalić, czy z ogółu postanowień aktu nie wynika obowiązek świadczenia.

³⁷ *J. Turek*, Charakterystyka ogólna postępowania klauzulowego. Część II – Przebieg postępowania, orzeczenia oraz ich zaskarżalność, MoP 2004, Nr 1, s. 14–20 oraz powołana tam literatura i orzecznictwo.

³⁸ *M. Muliński*, *op. cit.*, s. 18 i przywołana tam literatura.

Zdarzenie, od którego uzależniono wykonanie tytułu egzekucyjnego lub nadanie mu klauzuli wykonalności

Ponieważ celem postępowania klauzulowego jest zapewnienie wierzycielowi sprawnego i skutecznego wyegzekwowania bezspornego (stwierdzonego) już na tym etapie świadczenia, a zakres kognicji sądu rozpoznającego wniosek o nadawanie klauzuli wykonalności jest ograniczony, w ślad za tym ustawodawca przewidział istotne ograniczenia dowodowe. Traktuje o nich przepis art. 786 § 1 zd. 1 KPC, zgodnie z którym: „Jeżeli wykonanie tytułu egzekucyjnego jest uzależnione od zdarzenia, które udowodnić powinien wierzyciel, sąd nada klauzulę wykonalności po dostarczeniu dowodu tego zdarzenia w formie dokumentu urzędowego lub prywatnego z podpisem urzędowo poświadczonym”.

Dla dalszych rozważań istotne znaczenie ma wyjaśnienie użytego w powołanym przepisie pojęcia „zdarzenie, od którego uzależniono wykonanie tytułu egzekucyjnego”.

E. Wengerek, komentując treść art. 786 KPC, zwrócił uwagę, że znaczenie tego przepisu jest dwojakie: potwierdza, że dopuszczalne są tytuły egzekucyjne zawierające warunki, zaś „do tytułów egzekucyjnych zawierających warunki należą najczęściej ugody sądowe”, a ponadto stwarza rygory w zakresie udowodnienia zdarzeń, od których uzależnione jest wykonanie tytułu egzekucyjnego³⁹. Stanowisko *E. Wengereka* podziela i rozwija *A. Marciniak*, który do kręgu zdarzeń, o których mowa w art. 786 § 1 KPC zalicza także nadejście określonego tytułem egzekucyjnym terminu do spełnienia świadczenia, wskazując przykładowo na orzeczenia, w których sąd rozłożył na raty zasądzone świadczenie lub wyznaczył odpowiedni termin do jego spełnienia, a także na ugody sądowe o podobnej treści⁴⁰. *A. Marciniak* konsekwentnie opowiada się za tym, że badanie terminu spełnienia świadczenia określonego tytułem egzekucyjnym należy do postępowania klauzulowego⁴¹. Powyższe nie dotyczy tytułów egzekucyjnych zobowiązujących do uiszczania okresowych świadczeń wymagalnych w przyszłości, gdyż nadejście terminu wymagalności stanowi przeszkodę, którą bada organ egzekucyjny⁴². Z kolei tytułowi egzekucyjnemu, w którym należne wierzycielowi świadczenie zostało rozłożone na raty, można nadawać odrębne klauzule wykonalności co do poszczególnych rat świadczenia wraz z upływem terminu zapłaty każdej z nich. W rezultacie – jak zauważa *A. Marciniak* – wymieniony tytuł egzekucyjny może stanowić podstawę wydania kilku tytułów wykonawczych, z których każdy będzie obejmował inną ratę⁴³.

Do wniosku, iż pod pojęciem zdarzenia, od którego zależy wykonanie tytułu egzekucyjnego, należy zarówno warunek, jak i termin, prowadzi analiza definicji tych instytucji. Zarówno warunek, jak i termin są bowiem „zdarzeniami”, przy czym warunek określa się jako

³⁹ *E. Wengerek*, Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz do części II i III KPC, Warszawa 2009, s. 197.

⁴⁰ *A. Marciniak*, [w:] *K. Piasecki* (red.), Kodeks..., t. II, s. 654–655.

⁴¹ *A. Marciniak*, Podstawa egzekucji sądowej (tytuł egzekucyjny), Łódź 1991, s. 132 i n.

⁴² *A. Marciniak*, [w:] *K. Piasecki* (red.), Kodeks..., t. II, s. 655 i powołana tam literatura.

⁴³ *Ibidem*.

zdarzenie przyszłe i niepewne, zaś termin definiuje się jako zdarzenie przyszłe i pewne. Kryterium rozróżnienia stanowi w tym przypadku element pewności ziszczenia się zdarzenia⁴⁴.

E. Wengerek i J. Lapierre uważali, że jeżeli strony w ugodzie postanowiły, że wykonanie poszczególnych świadczeń zależne jest od warunków zawieszających lub rozwiązujących, ugoda taka staje się tytułem egzekucyjnym dopiero z chwilą ich spełnienia⁴⁵. Pogląd ten poddał krytyce A. Marciniak⁴⁶, a w nowszej literaturze również M. Muliński, zdaniem którego: „Nie ma natomiast przeszkód, aby ugoda sądowa, będąca przecież czynnością prawną, zawierała *accidentalialia negotii*, takie jak warunek czy termin. W postępowaniu klauzulowym ma wówczas zastosowanie art. 786 § 1 KPC. Wierzyciel jest zatem zobligowany dołączyć do wniosku o nadanie klauzuli wykonalności dokument urzędowy lub prywatny z podpisem urzędowo poświadczonym, z którego wynika, że nastąpiło zdarzenie, od którego uzależnione jest wykonanie ugody⁴⁷”.

Spśród zdarzeń, od których uzależnione jest wykonanie tytułu egzekucyjnego, można wyróżnić takie, których wystąpienie nie wymaga udowodnienia w sposób opisany w art. 786 § 1 KPC. Chodzi mianowicie o upływ terminu kalendarzowego (art. 786¹ KPC, stosowany do aktów notarialnych wprost, zaś do innych tytułów wykonawczych – w drodze analogii) oraz fakty objęte notoryjnościami (art. 228 w zw. z art. 13 § 2 KPC), a ponadto o wypadki, gdy wykonanie tytułu egzekucyjnego jest uzależnione od równoczesnego świadczenia wzajemnego, niepolegającego na oświadczeniu woli (art. 786 § 1 zd. 2 KPC).

W doktrynie rozróżnia się klauzulę wykonalności o charakterze deklaratywnym od klauzuli wykonalności o charakterze konstytutywnym. O nadaniu klauzuli deklaratywnej mówi się wówczas, gdy sąd ogranicza swoje czynności w postępowaniu klauzulowym do stwierdzenia, że tytuł egzekucyjny uprawnia do egzekucji. W tym celu sąd bada występowanie przesłanek procesowych, ustala czy określony akt spełnia wymagania przewidziane dla danego rodzaju tytułu egzekucyjnego oraz czy ze względu na swoją treść – nadaje się do wykonania w drodze egzekucji, a w razie uzależnienia wykonalności tytułu egzekucyjnego od wystąpienia określonego zdarzenia – na podstawie przedstawionych przez wierzyciela dokumentów, spełniających wymogi określone w art. 786 § 1 KPC – stwierdza, czy zastrzeżone zdarzenie wystąpiło⁴⁸. Klauzula wykonalności ma natomiast charakter konstytutywny, jeżeli nadając ją tytułowi egzekucyjnemu, sąd ustala (modyfikuje) jednocześnie podmiotowy lub przedmiotowy zakres egzekucji. Dotyczy to przypadków ujawnienia w treści klauzuli wykonalności następstwa prawnego po stronie wierzyciela lub dłużnika zarówno na podstawie sukcesji syngularnej, jak i sukcesji uniwersalnej oraz nadania klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika z ograniczeniem jego odpowiedzialności do majątku wspólnego małżonków. Podział na klauzulę wykonalności o charakterze deklaratywnym i konstytutywnym – choć wypracowany w nauce prawa – ma znaczenie praktyczne.

⁴⁴ A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *op. cit.*, s. 323–327; Z. Radwański, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 1999, s. 249–253.

⁴⁵ E. Wengerek, *Sądowe...*, s. 155; J. Lapierre, *op. cit.*, s. 112 i n.

⁴⁶ A. Marciniak, *Podstawa egzekucji...*, s. 75 i n.

⁴⁷ M. Muliński, *op. cit.*, s. 137.

⁴⁸ *Ibidem*, s. 119; K. Korzan, *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1986, s. 143.

Analizując bowiem treść obowiązujących przepisów, można stwierdzić, że deklaratywną klauzulę wykonalności może nadać tytułowi egzekucyjnemu (niebędącemu wyrokiem sądu polubownego albo ugodą zawartą przed takim sądem oraz niebędącemu ugodą przed mediatorem) także referendarz sądowy (*arg. ex art. 781 § 1¹ KPC*), zaś nadanie konstytutywnej klauzuli wykonalności zawsze wymagać będzie wydania odrębnego postanowienia.

Zawarte w art. 183¹⁴ § 2 i 3 KPC sformułowanie: „jeżeli uгода podlega wykonaniu w drodze egzekucji” sugeruje, że zakresem badania sądu w postępowaniu klauzulowym toczącym się na podstawie powyższego przepisu zostały objęte okoliczności właściwe deklaratywnej klauzuli wykonalności, to jest stwierdzenie, czy uгода w jakiegokolwiek części nadaje się do wykonania w drodze egzekucji, czy nie jest w tym zakresie sprzeczna z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo nie zmierza do obejścia prawa, będąc jednocześnie zrozumiałą i niesprzeczną, ewentualnie czy ziszcilo się zdarzenie, od którego uzależniono jej wykonalność lub wystąpiły przewidziane przepisami szczególnymi warunki nadania klauzuli wykonalności.

Przepis art. 183¹⁴ § 3 KPC zawiera katalog kryteriów kontroli ugody zawartej przed mediatorem. Są nimi: zgodność postanowień ugody z prawem oraz z zasadami współżycia społecznego; niezmiernie do obejścia prawa, zrozumiałość i niesprzeczność treści. Należy jednak podzielić stanowisko *M. Uliasz*, który uważa, że: „przewidziany w treści § 3 [art. 183¹⁴ KPC – przyp. *R.S.*] katalog przyczyn uzasadniających odmowę zatwierdzenia ugody lub nadania jej klauzuli wykonalności nie jest zupełny. Postanowienie takie może być wydane również wtedy, gdy np. strona występująca z wnioskiem nie posiada legitymacji albo gdy ugody w ogóle nie zawarto”⁴⁹. Rozróżnienie kryteriów kontroli ugody zawartej przed mediatorem od przyczyn uzasadniających odmowę zatwierdzenia ugody lub nadania jej klauzuli wykonalności jest uzasadnione i celowe. Pozwala bowiem zatwierdzić ugodę zawartą przed mediatorem i podlegającą wykonaniu w drodze egzekucji, a odmówić nadania jej klauzuli wykonalności, w sytuacji, kiedy co prawda nie zachodzi żadna z przesłanek określonych w art. 183¹⁴ § 3 KPC, jednak z mocy przepisów szczególnych klauzula wykonalności nie może zostać nadana. W ten sposób zostaje zapewniona spójność wykładni przepisów Kodeksu postępowania cywilnego o mediacji oraz o postępowaniu klauzulowym, przy jednoczesnym zachowaniu gwarancyjnej funkcji postępowania klauzulowego.

Zatwierdzenie ugody przed mediatorem, podlegającej wykonaniu w drodze egzekucji bez nadawania jej klauzuli wykonalności

Artykuł 183¹⁴ § 2 KPC stanowi: „Jeżeli uгода podlega wykonaniu w drodze egzekucji, sąd zatwierdza ją przez nadanie jej klauzuli wykonalności; w przeciwnym przypadku sąd zatwierdza ugodę postanowieniem na posiedzeniu niejawnym”. Opierając się na gramatycznej wykładni tego przepisu należałoby zatwierdzić ugodę zawartą przed mediatorem, nadając jej w całości klauzulę wykonalności, w każdym przypadku, kiedy jakiegokolwiek

⁴⁹ *M. Uliasz, op. cit.*

z jej postanowień podlega wykonaniu w drodze egzekucji. Taka wykładnia pozostaje jednak w oczywistej sprzeczności z dyspozycją art. 786 § 1 KPC, który znajduje zastosowanie w każdym postępowaniu klauzulowym.

Przepis art. 183¹⁴ § 2 KPC należy interpretować, uwzględniając treść art. 786 KPC, to jest w ten sposób, że jeżeli ugoda zawarta przed mediatorem już w chwili jej zatwierdzenia przez właściwy sąd podlega w całości lub w części wykonaniu w drodze egzekucji, wówczas w takim zakresie jej zatwierdzenie nastąpi poprzez nadanie klauzuli wykonalności. Jeżeli natomiast ugoda przed mediatorem – która może stanowić tytuł egzekucyjny (art. 777 § 1 pkt 2¹ KPC) – w chwili jej zatwierdzenia nie nadaje się do wykonania w drodze egzekucji albo co prawda nadaje się do wykonania w drodze egzekucji, jednak nie nastąpiło lub nie zostało wykazane w sposób określony w art. 786 KPC zdarzenie, od którego uzależniono wykonanie tytułu egzekucyjnego, względnie nie zaistniały przesłanki nadania klauzuli wykonalności przewidziane w przepisach szczególnych, wówczas sąd nie powinien nadawać ugodzie klauzuli wykonalności, lecz ograniczyć się do jej zatwierdzenia, o ile stwierdzi, że nie zachodzi żadna z podstaw odmowy zatwierdzenia ugody, określonych w art. 183¹⁴ § 3 KPC.

Użytego w dyspozycji art. 183¹⁴ § 2 KPC warunku: „jeżeli ugoda podlega wykonaniu w drodze egzekucji” nie można rozumieć w ten sposób, że wymaga on jedynie ustalenia przez sąd, iż postanowienia ugody zawartej przed mediatorem w jakimkolwiek zakresie nadają się kiedykolwiek do urzeczywistnienia w drodze egzekucji. Ze względu na gwarancyjną funkcję postępowania klauzulowego, chroniącą dłużnika przed nieuzasadnionym lub przedwczesnym wszczęciem egzekucji, zwrot ten należy interpretować jako obowiązek ustalenia, że według stanu na chwilę zatwierdzenia ugody, wszystkie albo tylko niektóre jej postanowienia mogą być wykonane w drodze egzekucji sądowej.

Zasygnalizowany wyżej problem interpretacyjny dostrzega również A. Antkiewicz, postulując, aby podleganie postanowień ugody wykonaniu w drodze egzekucji rozumieć nie tylko jako „zdatność przedmiotową” (ugoda zawiera egzekwowalny obowiązek spełnienia świadczenia), ale także jako zdatność podmiotową i czasową⁵⁰.

W ścisłym związku z omawianą problematyką pozostaje kwestia nadania klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu wydanemu przeciwko Skarbowi Państwa. Według art. 1060 § 1, 1¹ i 2 KPC: „Jeżeli dłużnikiem jest Skarb Państwa, wierzyciel – wskazując na tytuł egzekucyjny – wzywa do spełnienia świadczenia bezpośrednio państwową jednostkę organizacyjną, z której działalnością wiąże się to świadczenie; jednostka ta jest obowiązana spełnić niezwłocznie świadczenie stwierdzone tytułem egzekucyjnym. W sprawach o naprawienie szkody wyrządzonej przez wydanie ustawy, rozporządzenia Rady Ministrów lub rozporządzenia innego organu konstytucyjnie do tego powołanego, niezgodnych z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą, a także w sprawie o naprawienie szkody wyrządzonej przez niewydanie takiego aktu normatywnego, którego obowiązek wydania przewiduje przepis prawa, wierzyciel – wskazując na tytuł egzekucyjny – wzywa do spełnienia świadczenia bezpośrednio ministra właściwego do spraw Skarbu Państwa, który jest obowiązany spełnić niezwłocznie świadczenie stwierdzone tytułem egzekucyjnym

⁵⁰ A. Antkiewicz, *op. cit.*, s. 15.

ze środków utworzonej w ramach budżetu państwa rezerwy celowej. W wypadku, gdy tytuł egzekucyjny, obejmujący należność pieniężną, nie zostanie wykonany w ciągu dwóch tygodni od dnia doręczenia wezwania, o którym mowa w § 1, wierzyciel może wystąpić do sądu o nadanie tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności w celu przeprowadzenia egzekucji z rachunku bankowego właściwej państwowej jednostki organizacyjnej dłużnika. W przypadku, o którym mowa w § 1¹, egzekucję prowadzi się z rachunków bankowych służących do obsługi centralnego rachunku bieżącego budżetu państwa”.

Artykuł 1060 KPC formułuje warunek nadania klauzuli wykonalności, w postaci uprzedniego wezwania odpowiedniej jednostki Skarbu Państwa do spełnienia świadczenia pieniężnego objętego tytułem egzekucyjnym. Dopiero bezskuteczny upływ dwutygodniowego terminu uprawnia wierzyciela do wystąpienia z wnioskiem o nadanie klauzuli wykonalności. Co prawda w przypadku nadania klauzuli wykonalności w trybie uregulowanym w art. 1060 KPC przepis art. 786 § 1 KPC nie znajduje zastosowania, gdyż zdarzenie warunkujące wydanie wierzycielowi tytułu wykonawczego nie wynika z treści tytułu egzekucyjnego, lecz z obowiązujących regulacji prawnych, odnoszących się nie tyle do wykonalności tytułu egzekucyjnego, ile do zasadności samego wniosku o nadanie klauzuli wykonalności (dlatego wystarczające jest zapewnienie wierzyciela, zawarte w treści wniosku o nadanie klauzuli wykonalności, iż Skarb Państwa nie spełnił dobrowolnie świadczenia w ciągu dwóch tygodni od wezwania i dołączenie do pisma dokumentu wezwania do zapłaty, który nie musi odpowiadać wymogom formalnym określonym w art. 786 § 1 KPC⁵¹), lecz na gruncie art. 183¹⁴ § 2 KPC sposób postępowania i treść rozstrzygnięcia w sprawach objętych dyspozycjami obu przywołanych wyżej przepisów będą analogiczne.

„Ugoda przed mediatorem, zobowiązująca Skarb Państwa do spełnienia świadczenia pieniężnego w świetle hipotezy przepisu zawartego w art. 183¹⁴ § 2 KPC nie nadaje się czasowo do egzekucji (będzie się nadawać dopiero po bezskutecznym upływie terminu dwutygodniowego), dlatego powinna być zatwierdzona w „zwykły” sposób – bez nadawania jej klauzuli wykonalności”⁵². Sąd zatwierdzi taką ugodę postanowieniem wydanym na podstawie art. 183¹⁴ § 2 *in fine* KPC, zaś nadanie klauzuli wykonalności nastąpi w późniejszym czasie – po wezwaniu Skarbu Państwa do spełnienia świadczenia stwierdzonego tytułem egzekucyjnym i bezskutecznym upływie dwutygodniowego terminu, przewidzianego na zaspokojenie żądania wierzyciela. W takiej jednak sytuacji, skoro zatwierdzając ugodę, sąd dokonał już raz jej oceny w kontekście spełniania wymogów określonych w art. 183¹⁴ § 3 KPC, oczywiście jest, że w postępowaniu klauzulowym nie należy ponownie badać tego, czy zatwierdzona uprzednio ugoda, przedstawiona do nadania klauzuli wykonalności, nie jest sprzeczna z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo nie zmierza do obejścia prawa, a także czy jest zrozumiała lub nie zawiera sprzeczności. Kwestia ta stanowiła przedmiot rozpoznania, przez co ponowne rozstrzygnięcie w tym przedmiocie jest zbędne i niedopuszczalne. Sąd ograniczy się w tym przypadku do zbadania, czy został zachowany tryb postępowania przewidziany w art. 1060 KPC, po czym nada klauzulę wykonalności uprzednio zatwierdzonej ugodzie.

⁵¹ J. Jagiela, [w:] K. Piasecki, *op. cit.*, t. II, s. 1235–1236.

⁵² A. Antkiewicz, *op. cit.*

Podobnie powinien postąpić sąd, jeżeli w ugodzie przed mediatorem strony uzgodniły, że świadczenie, które ma spełnić na rzecz wierzyciela dłużnik, zostaje rozłożone na raty, a w czasie orzekania w przedmiocie zatwierdzenia takiej ugody żadna z rat albo niektóre z nich nie są wymagalne. Według A. Antkiewicza: „Jeżeli wierzyciel wystąpi do sądu o zatwierdzenie ugody przed nadejściem wymagalności poszczególnych rat, sąd nie będzie mógł jej zatwierdzić przez nadanie klauzuli wykonalności. Najpierw zatwierdzi ją więc w zwykły sposób – bez nadawania jej klauzuli wykonalności, a po nadejściu wymagalności rat na wniosek wierzyciela będzie mógł nadać jej klauzulę wykonalności w klasycznym postępowaniu klauzulowym”⁵³.

Zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem w części, w jakiej w chwili orzekania przez sąd w tym przedmiocie nie podlega ona jeszcze wykonaniu w drodze egzekucji, nie stanowi przeszkody do późniejszego nadania tej ugodzie klauzuli wykonalności, a mianowicie po spełnieniu lub wykazaniu zdarzeń, od których uzależniono jej wykonanie w powyższym zakresie.

Zestawienie treści art. 183¹⁴ § 2 i art. 786 KPC prowadzi do wniosku, że występując z wnioskiem o zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem, a podlegającej wykonaniu w drodze egzekucji w sytuacji, kiedy jej wykonanie uzależniono od określonego zdarzenia, które miało już miejsce, nakłada na wierzyciela obowiązek jego udowodnienia za pomocą dokumentu urzędowego lub prywatnego z podpisem urzędowo poświadczonym, chyba że zdarzenie to należy do kręgu zdarzeń niepodlegających dowodzeniu (upływ terminu, świadczenie wzajemne niepolegające na oświadczeniu woli, fakty powszechnie znane lub znane sądowi urzędowo). W przeciwnym razie sąd nie powinien zatwierdzać ugody poprzez nadanie jej klauzuli wykonalności, a jedynie zatwierdzić ją, wydając stosowne postanowienie. Nie stoi to na przeszkodzie nadaniu tej ugodzie klauzuli wykonalności w późniejszym terminie, po udowodnieniu przez wierzyciela – w sposób określony w art. 786 KPC – zdarzenia, od którego uzależniono wykonanie poszczególnych postanowień ugody. Podobnie rzecz się ma w przypadku objętym dyspozycją art. 1060 KPC (tu jednak nie stosuje się ograniczeń dowodowych przewidzianych w art. 786 KPC) oraz w sytuacjach odroczenia spełnienia świadczenia lub rozłożenia go na raty, kiedy to dopiero stan wymagalności roszczenia (samo nadejście terminu spełnienia świadczenia lub płatności poszczególnych rat, w ogóle nie wymaga dowodzenia) uzasadnia nadanie klauzuli wykonalności.

Forma i treść wniosku o zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem. Kwestia opłaty sądowej

Sąd nie zatwierdza ugody zawartej przed mediatorem z urzędu, lecz czyni to na wniosek przynajmniej jednej ze stron (art. 183¹⁴ § 1 KPC).

Pewne wątpliwości może wzbudzać kwestia formy wniosku o zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem. W art. 183¹⁴ KPC mowa jest bowiem jedynie o tym, że uregulowane w tym przepisie postępowanie odbywa się na wniosek strony. Wobec braku dalszych ograniczeń nie jest pozbawiona podstaw konkluzją, że wniosek ten może mieć

⁵³ *Ibidem*.

zarówno formę pisma procesowego, jak i ustną (wciągniętą do protokołu posiedzenia). Stanowisko to wymaga jednak uszczegółowienia.

Pisemna forma wniosku o zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem jest obligatoryjna w przypadku mediacji odbywającej się na podstawie umowy stron poza toczącą się między nimi sprawą cywilną, wówczas bowiem stanowi on pismo procesowe obejmujące wnioski i oświadczenia składane poza rozprawą (art. 125 § 1 KPC). Wniosek ten inicjuje nowe, samodzielne postępowanie sądowe, dlatego powinien spełniać wszystkie wymogi pisma procesowego, gdyż w przeciwnym razie strona zostanie wezwana do usunięcia stwierdzonych braków formalnych.

Wymogu zachowania formy pisma procesowego nie spełnia samo tylko złożenie w sądzie protokołu mediacji wraz z ugodą. Czynność taka stanowi dla sądu informację, że doszło do zawarcia ugody, niemniej jednak nie wyraża żądania jej zatwierdzenia. W tym celu wymagany jest odrębny wniosek zawierający odpowiednie oświadczenie procesowe strony – wolę wszczęcia postępowania zmierzającego do zatwierdzenia ugody (nadania jej klauzuli wykonalności).

Wniosek o przeprowadzenie postępowania w przedmiocie zatwierdzenia ugody może być dołączony do protokołu mediacji, nie wystarcza jednak wciągnięcie go do treści takiego protokołu⁵⁴.

Natomiast w przypadku mediacji prowadzonej na podstawie postanowienia sądu wydanego na podstawie art. 183⁸ KPC daje się obronić pogląd, że wniosek o zatwierdzenie ugody może być złożony ustanie do protokołu rozprawy. Zgodnie z brzmieniem art. 183¹⁰ § 2 KPC przewodniczący wyznacza rozprawę po upływie terminu wyznaczonego na przeprowadzenie mediacji, a przed jego upływem, jeżeli choć jedna ze stron oświadczy, że nie wyraża zgody na mediację. Powyższy przepis – w sytuacjach określonych w jego dyspozycji – przewiduje obowiązek wyznaczenia rozprawy. Jeżeli w jej trakcie okaże się, że uгода została jednak przed mediatorem zawarta, wówczas strona może wnioskować o zatwierdzenie lub nadanie tej ugodzie w odpowiednim zakresie klauzuli wykonalności, a jej ustne żądanie powinno zostać ujęte w protokole (art. 158 § 1 pkt 2 KPC). W takiej sytuacji pisemny wniosek o zatwierdzenie ugody nie jest konieczny, chyba że na terminie rozprawy nie były reprezentowane wszystkie strony i zachodzi konieczność doręczenia im odpisów pisma zawierającego powyższy wniosek. W przeciwieństwie bowiem do mediacji prowadzonej na podstawie umowy, zatwierdzenie ugody zawartej w toku mediacji prowadzonej na podstawie skierowania sądu ma charakter incydentalny w stosunku do postępowania głównego, zainicjowanego pozwem (wnioskiem w postępowaniu nieprocesowym). Prawomocne zatwierdzenie takiej ugody zakończy postępowanie wпадkowe, i dopiero na tej podstawie zostanie umorzona postępowanie zasadnicze. Możliwość ustnego złożenia wniosku o zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem w toku mediacji prowadzonej na podstawie postanowienia sądu kierującego strony do mediacji znajduje uzasadnienie w treści art. 158 § 1 pkt 2 KPC i art. 125 § 1 *a contrario* KPC.

Sąd ma obowiązek – ustaliwszy, że wszystkie lub niektóre postanowienia ugody zawartej przed mediatorem nadają się do wykonania w drodze egzekucji – zatwierdzić ją

⁵⁴ R. Cebula, *op. cit.*, s. 47.

w takim zakresie poprzez nadanie klauzuli wykonalności. Świadczy o tym kategoriyczny nakaz zawarty w art. 183¹⁴ § 2 KPC: „sąd zatwierdza”. Wniosek o zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem nie musi zawierać wniosku o nadanie tej ugodzie klauzuli wykonalności w części, w jakiej podlega ona wykonaniu w drodze egzekucji, aby sąd postąpił zgodnie z dyspozycją art. 183¹⁴ § 2 KPC. Sąd jest bowiem związany żądaniem zatwierdzenia ugody zawartej przed mediatorem, nie zaś wskazanym przez stronę sposobem jej zatwierdzenia. Ocena sposobu i zakresu zatwierdzenia ugody zawartej przed mediatorem należy do sądu. Okoliczność, czy świadczenie nadaje się do urzeczywistnienia w drodze egzekucji, wymaga bowiem wiedzy prawniczej, którą strona z reguły nie dysponuje.

Wyważone stanowisko zajmuje w tej kwestii M. Wyrwiński, zdaniem którego: „Strony powinny prawidłowo formułować wniosek o zatwierdzenie ugody, czyli w wypadku, gdy ugoda podlega egzekucji, powinien być to wniosek o nadanie klauzuli wykonalności. Wydaje się jednak, że należy liberalnie traktować tego rodzaju wnioski, szczególnie gdy strona działa bez profesjonalnego pełnomocnika. Jeżeli zatem strona zwraca się z wnioskiem o zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem, a sąd stwierdzi, że ugoda ta podlega wykonaniu w drodze egzekucji, to powinien nadać ugodzie klauzulę wykonalności. Taka wykładnia jest zgodna z funkcją postępowania mediacyjnego, które w założeniu powinno być jak najbardziej odformalizowane”⁵⁵.

W pierwszym okresie obowiązywania przepisów o mediacji (do 9.3.2007 r.), wniosek o zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem nie podlegał opłacie sądowej (*arg. ex art. 2 ust. 1 KSCU*), natomiast od wniosku o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu innemu niż orzeczenie sądu, ugoda sądowa albo nakaz zapłaty należało pobrać opłatę stałą w kwocie 50 zł (art. 71 pkt 1 KSCU). Praktyka stała wówczas na stanowisku, że ponieważ ugoda zawarta przed mediatorem nie jest ugodą sądową, wniosek o zatwierdzenie zawartej przed mediatorem ugody podlegającej wykonaniu w drodze egzekucji będzie podlegał opłacie w wysokości 50 zł⁵⁶. Sytuacja ta uległa zmianie 10.3.2007 r., wraz z wejściem w życie nowelizacji ustawy z 28.7.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych⁵⁷, przeprowadzonej ustawą z 14.12.2006 r.⁵⁸ Obecnie opłatę stałą w wysokości 50 zł pobiera się od wniosku o zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem w wyniku prowadzenia mediacji na podstawie umowy o mediację (art. 71 pkt 7 KSCU), natomiast nie pobiera się opłaty od wniosku o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu w postaci ugody zawartej przed mediatorem w wyniku mediacji prowadzonej na podstawie postanowienia sądu kierującego strony do mediacji (art. 71 pkt 1 *a contrario* KSCU).

De lege lata nie podlega zatem opłacie wniosek o zatwierdzenie ugody przed mediatorem zawartej w toku mediacji prowadzonej na podstawie postanowienia sądu kierującego strony do mediacji (art. 71 pkt 7 *a contrario* KSCU) ani wniosek o nadanie takiej ugodzie klauzuli wykonalności (art. 71 pkt 1 KSCU). Natomiast wniosek o zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem po przeprowadzeniu mediacji na podstawie umowy o mediację

⁵⁵ Komentarz do art. 183¹⁴ KPC, [w:] M. Wyrwiński, Komentarz do ustawy z 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, LEX/el. 2006.

⁵⁶ M. Sychowicz, [w:] K. Piasecki (red.), Kodeks..., t. I, s. 756; por. R. Morek, *op. cit.*

⁵⁷ Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm.; dalej jako: KSCU.

⁵⁸ Dz.U. z 2007 r. Nr 21, poz. 123.

zawsze będzie podlegał stałej opłacie sądowej (art. 71 pkt 1 KSCU), także wówczas, gdy zatwierdzenie takiej ugody nastąpi poprzez nadanie jej klauzuli wykonalności⁵⁹.

Ponieważ nadanie klauzuli wykonalności ugodzie zawartej przed mediatorem, podlegającej wykonaniu w drodze egzekucji, jest formą jej zatwierdzenia, przepis art. 71 pkt 7 KSCU powinien być rozumiany w ten sposób, że jedną opłatą stałą w wysokości 50 zł pobiera się od wniosku o zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem w wyniku prowadzenia mediacji na podstawie umowy o mediację również wtedy, gdy zatwierdzenie ugody w jej egzekwowalnej części nastąpi poprzez nadanie klauzuli wykonalności, w części zaś nieegzekwowalnej – poprzez „zwykłe” zatwierdzenie.

Po umorzeniu postępowania w pierwszej instancji z powodu tego, że w toku sprawy zawarto ugodę przed mediatorem, sąd – na podstawie art. 79 ust. 1 pkt 2a KSCU – z urzędu zwróci stronie trzy czwarte uiszczonej przez nią opłaty od pisma inicjującego postępowanie w sprawie.

Przygotowanie i wydanie tytułu wykonawczego

Ponieważ uгода zawarta przed mediatorem nie jest „ugodą sądową”, lecz w części podlegającej wykonaniu w drodze egzekucji stanowi „tytuł egzekucyjny nie pochodzący od sądu”, nadanie jej klauzuli wykonalności następuje poprzez wydanie odrębnego postanowienia w tym przedmiocie, w którym umieszcza się dane dotyczące tytułu egzekucyjnego, stron oraz świadczenia będącego przedmiotem egzekucji. Postanowienie w przedmiocie zatwierdzenia ugody zawartej przed mediatorem poprzez nadanie jej klauzuli wykonalności łączy się trwale z tytułem egzekucyjnym i taki tytuł opatruje się klauzulą wykonalności. W przygotowanym tytule wykonawczym wymienia się osobę, której został on wydany (§ 180, 181, 182 *a contrario* i § 186 ust. 1 RegSądR). Należy zwrócić uwagę, że zgodnie z art. 183¹² § 2 zd. 1 KPC: „Jeżeli strony zawarły ugodę przed mediatorem, ugodę zamieszcza się w protokole albo załącza się do niego”. W takich sytuacjach – przygotowując tytuł wykonawczy – należy w drodze analogii (nie chodzi bowiem o ugodę zawartą przed sądem lub innym organem) sięgnąć do przepisu § 184 RegSądR. Wówczas postanowienie sądu wydane na podstawie art. 183¹⁴ § 2 KPC łączy się trwale z odpisem ugody dołączonej do protokołu albo z wyciągiem z protokołu mediacji obejmującym treść ugody.

Regułą polskiego postępowania cywilnego jest wydawanie (doręczanie) wierzycielowi tytułu wykonawczego na jego wniosek. Zwykle stosowne żądanie jest zamieszczone już w treści wniosku o nadanie klauzuli wykonalności. Doręczenie tytułu wykonawczego z urzędu następuje wyjątkowo – wyłącznie wówczas, gdy przepis szczególny tak stanowi. Przyjęta przez ustawodawcę koncepcja wydawania tytułów wykonawczych na wniosek wierzyciela znalazła odzwierciedlenie w Regulaminie urzędowania sądów powszechnych (§ 188 ust. 4: „W razie nadania klauzuli wykonalności nakazowi zapłaty, przez sąd z urzędu, tytuł wykonawczy pozostawia się w aktach sprawy, wydając wierzycielowi jedynie na jego wniosek”). Uogólniając ją, można stwierdzić, że gdy obowiązujące przepisy

⁵⁹ P. Telenga, Komentarz do art. 183¹⁴ KPC, [w:] J. Bodio, T. Demendecki, A. Jakubecki, O. Marcewicz, P. Telenga, M.P. Wójcik, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Kraków 2008 (wersja elektroniczna).

nakazują sądowi nadanie klauzuli wykonalności, a nie przewidują doręczenia tytułu wykonawczego wierzycielowi, pozostawia się go w aktach sprawy. Odmienne praktyka, zaproponowana przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z 7.12.2005 r.⁶⁰, spotkała się z uzasadnioną krytyką, popartą przekonującymi argumentami⁶¹.

Przepisem szczególnym w stosunku do przedstawionej wyżej reguły jest art. 1082 KPC: „Tytułowi egzekucyjnemu, zasądzającemu alimenty, sąd nadaje klauzulę wykonalności z urzędu. Tytuł wykonawczy doręcza się wówczas wierzycielowi z urzędu”.

W przypadku zawarcia ugody sądowej, określającej zakres świadczeń alimentacyjnych należnych powodowi, „zasądzenie alimentów” nie ma miejsca, co – zdaniem niektórych autorów – zwalnia sąd z obowiązku nadawania takiej ugodzie klauzuli wykonalności z urzędu⁶². Przytoczony wyżej pogląd należy jednak do odosobnionych. Odnotować bowiem trzeba stanowisko odmienne, zgodnie z którym: „Przepis (art. 1082 KPC) mówi o tytule egzekucyjnym, zasądzającym alimenty. Tytułem takim jest wyrok, postanowienie wydane w postępowaniu zabezpieczającym oraz ugoda sądowa”⁶³. Pogląd *E. Wengerka* podziela *A. Marciniak*, według którego: „Należy uznać, że przepis ten (art. 1082 KPC) dotyczy również ugód zawartych przed sądem”⁶⁴.

Wobec zaprezentowanych rozbieżności interpretacyjnych na tle wykładni i stosowania art. 1082 KPC należy opowiedzieć się za drugim z przytoczonych poglądów, stając na stanowisku, że obowiązek nadania klauzuli wykonalności z urzędu dotyczy zarówno wyroku (bądź szerzej: orzeczenia sądu), jak i ugody zawartej przed sądem. Przemawia za tym przede wszystkim funkcja przepisu art. 1082 KPC, który nakłada na sąd obowiązek doręczenia uprawnionemu do świadczeń alimentacyjnych wierzycielowi z urzędu tytułu egzekucyjnego, opatrzonego klauzulą wykonalności nadaną także z urzędu. Wydaje się, że użycie przez ustawodawcę słowa „zasądający” nie uprawnia do różnicowania na gruncie art. 1082 KPC tytułów egzekucyjnych na wyroki, postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia (które także nie są przecież orzeczeniami zasądzającymi) oraz ugody sądowej, i wyłączenie tych ostatnich spod zakresu stosowania omawianego przepisu. Z tych względów bardziej przekonujące jest stanowisko, zgodnie z którym sąd z urzędu nadaje klauzulę każdemu orzeczeniu, a także ugodzie sądowej przyznającym alimenty. Wszystkie wyżej wymienione akty mogą być tytułami egzekucyjnymi w rozumieniu art. 777 KPC. Tak przygotowany tytuł wykonawczy należy następnie z urzędu doręczyć wierzycielowi. Zasygnalizowany spór interpretacyjny rozstrzygnęłoby zastąpienie treści „tytułowi egzekucyjnemu zasądzającemu alimenty” inną formułą, np.: „tytułowi egzekucyjnemu przyznającemu alimenty” albo „tytułowi egzekucyjnemu zobowiązującemu do zapłaty alimentów”. Zasadzenie jest bowiem nałożonym przez sąd zobowiązaniem.

⁶⁰ Post. SN z 7.12.2005 r., I CA 1/05, OSNC 2006, Nr 6, poz. 109.

⁶¹ *P. Klecha*, Nadanie nakazowi zapłaty klauzuli wykonalności z urzędu (art. 782 KPC), MoP 2008, Nr 3, s. 162 i n.; *R. Florek*, Glosa do postanowienia z 7.12.2005 r. (I CA 1/05), PS 2008, Nr 7–8, s. 193.

⁶² *W. Maciejko*, Postępowanie wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej, Warszawa 2007, s. 65.

⁶³ *E. Wengerka*, Postępowanie zabezpieczające..., s. 714.

⁶⁴ *A. Marciniak*, [w:] *K. Piasecki*, *op. cit.*, t. II, s. 1318.

Nie ulega wątpliwości, że świadczenia alimentacyjne mogą być przedmiotem ugody przed mediatorem, a ponieważ podlegają one wykonaniu w drodze egzekucji, zatwierdzenie tak zawartej ugody nastąpi poprzez nadanie jej klauzuli wykonalności. Ponieważ uгода zawarta przed mediatorem ma po jej zatwierdzeniu przez sąd moc prawną ugody zawartej przed sądem, poczynione wyżej uwagi dotyczące ugody sądowej należałoby odnieść do ugody zawartej przed mediatorem. Nie można bowiem wierzyciela alimentacyjnego, którego uprawnienie wynika z ugody zawartej przed mediatorem, stawiać w gorszej sytuacji od wierzyciela powołującego się na ugodę sądową ustalającą jego prawo do alimentów. Wydaje się zatem, że art. 1082 KPC będzie miał zastosowanie również do tytułu egzekucyjnego w postaci ugody zawartej przed mediatorem. Ponieważ stanowi ona tytuł egzekucyjny zobowiązujący do świadczeń alimentacyjnych, należałoby zatwierdzić ją z urzędu, nadając klauzulę wykonalności, po czym wydać tytuł wykonawczy wierzycielowi. Relacja art. 1082 i art. 183¹⁴ KPC jest bowiem tego rodzaju, że pierwszy z powołanych przepisów (dotyczący tytułu egzekucyjnego przyznającego alimenty) jest przepisem szczególnym wobec drugiego (dotyczącego tytułów egzekucyjnych w postaci ugód zawartych przed mediatorem), a nie odwrotnie, modyfikując jednocześnie zakres stosowania tego ostatniego. Niemniej jednak z uwagi na stanowczą treść art. 183¹⁴ § 1 KPC zaprezentowane wyżej stanowisko może wydawać się kontrowersyjne, jako trudne do pogodzenia z wnioskowym trybem postępowania w sprawie zatwierdzenia ugody zawartej przed mediatorem.

Wybrane zagadnienia związane z zatwierdzeniem ugody zawartej przed mediatorem: posiedzenie sądu, umorzenie postępowania, zaskarżalność orzeczeń

Zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem może nastąpić zarówno na posiedzeniu niejawnym (art. 183¹⁴ § 2 *in fine* KPC), jak i na posiedzeniu jawnym (art. 148 § 2 KPC). Jakkolwiek bowiem pierwszy z powołanych przepisów stanowi: „sąd zatwierdza ugodę postanowieniem na posiedzeniu niejawnym”, drugi z nich wprowadza normę ogólną: „Sąd może skierować sprawę na posiedzenie jawne i wyznaczyć rozprawę także wówczas, gdy sprawa podlega rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym”. Treść art. 183¹⁴ § 2 *in fine* KPC nie wyłącza stosowania art. 148 § 2 KPC, ma jednak na celu przyspieszenie postępowania, gdyż „sąd (...) niezwłocznie przeprowadza postępowanie co do zatwierdzenia ugody zawartej przed mediatorem”. W piśmiennictwie⁶⁵ podnosi się, że „niezwłocznie, tzn. możliwie jak najszybciej”, proponując odpowiednie stosownie w omawianym postępowaniu art. 781¹ KPC, który stanowi: „Wniosek o nadanie klauzuli wykonalności sąd rozpoznaje niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie 3 dni od dnia jego złożenia”. Wyznaczenie posiedzenia jawnego w przedmiocie zatwierdzenia ugody zawartej przed mediatorem nigdy nie może doprowadzić do nieuzasadnionej zwłoki w rozpoznaniu wniosku i powinno ograniczać się do przypadków rzeczywiście koniecznych, przede wszystkim wówczas,

---

⁶⁵ T. Ereciński, *op. cit.*, s. 431.

kiedy sąd widzi potrzebę dokonania ustaleń co do przesłanek odmowy zatwierdzenia ugody, określonych w art. 183¹⁴ § 3 KPC. Stanowisko to zdaje się podzielać *T. Ereciński*, twierdząc: „W razie wątpliwości co do możliwości zatwierdzenia ugody sąd może wyznaczyć rozprawę (art. 148 § 2 KPC)”⁶⁶.

Zestawiając natomiast treść art. 183¹⁴ § 2 *in fine* KPC („sąd zatwierdza ugodę postanowieniem na posiedzeniu niejawnym”) z dyspozycją przepisu art. 148 § 1 KPC („Jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, posiedzenia sądowe są jawne, a sąd orzekający rozpoznaje sprawy na rozprawie”), należy stwierdzić, że odmowa zatwierdzenia ugody powinna nastąpić na posiedzeniu jawnym, którym jest także rozprawa. W art. 183¹⁴ § 2 *in fine* KPC wyraźnie mowa jest o orzeczeniu pozytywnym – zatwierdzeniu ugody zawartej przed mediatorem, nie zaś o każdym rozstrzygnięciu w przedmiocie jej zatwierdzenia. Z uwagi na fakt, że odmowa nadania klauzuli wykonalności ugodzie zawartej przed mediatorem jest jednoznaczna z odmową jej zatwierdzenia, także tego rodzaju rozstrzygnięcie powinno zapaść na jawnym posiedzeniu z udziałem zawiadomionych o nim stron. W tym zakresie przepis art. 183¹⁴ § 2 *in fine* KPC interpretowany *a contrario* stanowi *lex specialis* względem art. 766 KPC, normującego posiedzenia sądu w postępowaniu egzekucyjnym.

Postanowienie o zatwierdzeniu ugody zawartej przed mediatorem oraz o nadaniu jej klauzuli wykonalności, o ile wydane zostało na posiedzeniu niejawnym, podlega z urzędu doręczeniu stronom wraz z uzasadnieniem, każdej ze stron przysługuje bowiem na to orzeczenie zażalenie. Z kolei wydane na posiedzeniu jawnym – podlega uzasadnieniu na żądanie strony zgłoszone w terminie tygodniowym od dnia ogłoszenia i tylko tej stronie jest doręczane. Zaskarżalność postanowienia o zatwierdzeniu ugody zawartej przed mediatorem wynika z art. 394 § 1 pkt 10¹ KPC, natomiast kwestie jego uzasadnienia i doręczenia reguluje art. 357 § 1–3 KPC.

Odrębna zaskarżalność postanowień o zatwierdzeniu ugody zawartej przed mediatorem, także poprzez nadanie bądź odmowę nadania takiej ugodzie klauzuli wykonalności w części, w jakiej zawiera ona zobowiązania podlegające wykonaniu w drodze egzekucji, sprawia, że dopiero po uprawomocnieniu się powyższych orzeczeń dopuszczalne jest umorzenie postępowania w sprawie, na które również przysługuje zażalenie⁶⁷. Jednoczesne zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem lub nadanie jej klauzuli wykonalności oraz umorzenie postępowania jest praktyką nieprawidłową⁶⁸. Argumentacja, że w razie zaskarżenia postanowienia o umorzeniu postępowania sąd odwoławczy skontroluje także postanowienie zatwierdzające ugodę (nadające jej klauzulę wykonalności), jest sprzeczna z dyspozycją art. 380 w zw. z art. 397 § 2 KPC, ponieważ sąd II instancji, na wniosek strony, rozpoznaje również te postanowienia sądu I instancji, które nie podlegają zaskarżeniu w drodze zażalenia, a miały wpływ na rozstrzygnięcie sprawy. Skoro postanowienie wydane na podstawie art. 183¹⁴ § 2 KPC podlega odrębnemu zaskarżeniu zażaleniem

⁶⁶ *Ibidem*, s. 432.

⁶⁷ *M. Uliasz, op. cit.*

⁶⁸ *R. Cebula, op. cit.*, s. 48: „Natomiast kiedy postępowanie mediacyjne wszczęto w toku postępowania sądowego, wówczas wraz z postanowieniem zatwierdzającym ugodę (w obojętnie jakiej postaci) Sąd umorzy postępowanie (art. 355 § 2 KPC)”; podobnie *A. Antkiewicz, op. cit.*, s. 12–13.

(art. 394 § 1 pkt 10¹ KPC), przywołany wyżej przepis nie znajduje zastosowania. Ponadto strona może kwestionować samo umorzenie postępowania, nie mając żadnego interesu w kwestionowaniu postanowienia zatwierdzającego ugodę lub nadającego jej klauzulę wykonalności. Dojdzie do tego przykładowo wówczas, gdy sąd umorzy postępowanie w całości, podczas gdy ugodą zawartą przed mediatorem objęto jedynie część przedmiotu sprawy. Wówczas w części nieugodzonej sąd powinien procedować i orzec w tym zakresie o żądaniu pozwu (wniosku w postępowaniu nieprocesowym).

Jednoczesne zawarcie ugody i cofnięcie pozwu jest sprzecznością samą w sobie. Taka uгода przed mediatorem nie powinna być zatwierdzona, ponieważ zawiera sprzeczność⁶⁹. Cofnięcie pozwu jest uzasadnione w przypadku zawarcia ugody pozasądowej, gdyż czynność ta zapobiega oddaleniu powództwa i obciążeniu powoda kosztami procesu. W przypadku zatwierdzonej ugody zawartej przed mediatorem, jednoczesne cofnięcie powództwa sprawi, że sąd – wobec braku pisma inicjującego postępowanie – umorzy postępowanie jako niedopuszczalne. Skoro bez pozwu postępowanie cywilne w ogóle nie może się toczyć, sąd nie może w ramach takiego procesu orzekać o zatwierdzeniu ugody (co stanowi kwestię incydentalną wobec zasadniczego toku sprawy, zainicjowanej przez powoda). Umorzenie postępowania, w ramach którego doszło do zawarcia ugody przed mediatorem, może nastąpić wówczas, gdy sąd prawomocnie zatwierdzi tę ugodę (dalsze postępowanie w sprawie staje się zbędne), a jednocześnie powód nie cofnie pozwu (wobec istnienia skargi postępowanie jest dopuszczalne).

W celu uzyskania podstawy umorzenia postępowania sąd musi po pierwsze ustalić, że zawarta przed mediatorem uгода nie jest sprzeczna z prawem lub z zasadami współżycia społecznego, nie zmierza do obejścia prawa, jest zrozumiała i nie zawiera sprzeczności (art. 183¹⁴ § 3 KPC). W dalszej kolejności zatwierdza ugodę, przy czym w zakresie, w jakim jej postanowienia w chwili orzekania w tym przedmiocie nadają się już do wykonania w drodze egzekucji, zatwierdzenie przybiera postać nadania klauzuli wykonalności. Trzecim krokiem jest umorzenie postępowania w części, w której na skutek ugodowego załatwienia sprawy, dalsze postępowanie stało się zbędne (art. 355 § 1 KPC). Zgodnie z art. 355 § 2 KPC, jeżeli strony zawarły ugodę przed mediatorem, którą zatwierdził sąd, postanowienie o umorzeniu postępowania może zapaść na posiedzeniu niejawnym.

Zawarcie lub zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem tylko co do części żądania pozwu (wniosku w postępowaniu nieprocesowym), a w konsekwencji częściowe umorzenie postępowania, nakłada na sąd obowiązek rozpoznania sprawy w pozostałym zakresie.

Trzeba jednak pamiętać, że umorzenie postępowania dotyczyć może postępowania głównego w sprawie, w toku której zawarto ugodę przed mediatorem prawomocnie zatwierdzoną przez sąd. Postępowanie w przedmiocie zatwierdzenia ugody zawartej w toku mediacji prowadzonej na podstawie umowy stron poza sprawą cywilną kończy natomiast postanowienie zatwierdzające tę ugodę (nadające jej klauzulę wykonalności) bądź odmawiające jej zatwierdzenia. To samodzielne postępowanie może zostać umorzone na ogólnych zasadach – jeżeli dojdzie do cofnięcia wniosku, o którym mowa w art. 183¹⁴ § 1 KPC. Inaczej mówiąc: „Jeżeli postępowanie mediacyjne wszczęto przed postępowaniem

⁶⁹ A. Antkiewicz, *op. cit.*, s. 6 i n.

sądowym, wówczas postanowienie zatwierdzające ugodę lub odmawiające zatwierdzenia nie wymaga dalszych decyzji. Natomiast jeżeli postępowanie mediacyjne wszczęto w toku postępowania sądowego, wówczas (...) sąd umorzy postępowanie”⁷⁰.

Wnioski

Niniejsze opracowanie nie wyczerpuje problematyki zawartej w tytule, wiele kwestii zostało w nim jedynie zasygnalizowanych.

Wraz z upowszechnianiem się wiedzy na temat alternatywnych sposobów rozwiązywania sporów i popularyzowaniem mediacji należy oczekiwać stopniowego wzrostu zainteresowania tą instytucją. Obecnie odległa wydaje się perspektywa, aby – wzorem krajów Europy Zachodniej i Stanów Zjednoczonych – większość spraw cywilnych kończyła się zawarciem ugody w postępowaniu mediacyjnym, jednak można przypuszczać, że odsetek takich spraw będzie coraz większy.

Na podstawie przeprowadzonych dotychczas rozważań trzeba stwierdzić, że art. 183¹⁴ KPC nie reguluje wyczerpująco kwestii nadania klauzuli wykonalności ugodzie zawartej przed mediatorem. Dostrzega się ponadto brak spójności pomiędzy nakazem zatwierdzenia ugody podlegającej wykonaniu w drodze egzekucji poprzez nadanie jej klauzuli wykonalności a przepisami szczególnymi, przewidującymi opatrzenie tytułu egzekucyjnego klauzulą wykonalności po wykazaniu pewnych zdarzeń, wystąpieniu określonych okoliczności lub dopiero po dniu wymagalności świadczenia. Mankament ten niewątpliwie wymaga usunięcia, aby nie budził wątpliwości fakt, że czynności uregulowane w art. 183¹⁴ KPC podlegają przepisom postępowania klauzulowego. Wiele niejasności rozwiąłaby niewielka, lecz istotna zmiana treści przepisu art. 183¹⁴ § 2 KPC, który przykładowo mógłby brzmieć: „Jeżeli zgodnie z treścią ugody podlega ona natychmiastowemu wykonaniu w drodze egzekucji albo jeżeli wierzyciel w formie określonej w art. 786 § 1 udowodni ziszczenie się zdarzenia, od którego uzależniono wykonanie ugody, sąd zatwierdza ją przez nadanie klauzuli wykonalności; w przeciwnym przypadku sąd zatwierdza ugodę postanowieniem na posiedzeniu niejawnym”. Ponadto warto rozważyć potrzebę doprecyzowania przepisu art. 394 § 1 pkt 10¹ KPC, z którego powinno jasno wynikać, że zażalenie przysługuje na każde – zarówno pozytywne, jak i negatywne – postanowienie w przedmiocie zatwierdzenia ugody. Taka zmiana nie tylko uwzględniałaby stanowisko prezentowane w literaturze przedmiotu, ale także sankcjonowałaby dotychczasową praktykę.

ABSTRACT

The settlement reached in the presence of a mediator is new in the Polish Code of Civil Procedure. Positive experiences resulting from completion, in the process of mediation, of complicated, from a legal and factual point of view, lasting for a longer period of time civil cases, contribute to a gradual increase of interest in this alternative method of mitigating conflicts.

⁷⁰R. Cebula, *op. cit.*, s. 48.

Settlement is always a far more perfect way of dealing with conflicts than the most proper, from both a formal and factual point of view, court verdict. The optimal method of finalizing a civil case shall allow elimination of the source of conflict as agreed and suggested by the parties themselves without the need to resort to arbitrary solutions. Thanks to this – despite the concessions made towards each other – neither of the parties shall feel “at a loss”. Moreover, settlement makes it possible to adopt an amicable approach to numerous additional matters. These could not become a subject of court’s recognition and decision in a given case nor do they qualify as civil cases at all or, more broadly, cases subject to cognition of common courts of law.

The present article attempts to discuss the relation between art. 183¹⁴ of the Code of Civil Procedure and other provisions included in it and, especially, regulations concerning enforcement clause proceedings. Arguments quoted in the article justify the thesis that the interpretation of art. 183¹⁴ of the Code of Civil Procedure should not be performed separately from other provisions concerning writs of execution and court enforcement clause. The provision subject to analysis itself does not regulate, in an exhaustive and independent way, the matter of assigning of the court enforcement clause to a settlement concluded in the presence of a mediator. A lack of consistency can be discerned between the order granting settlement approval to be performed by way of execution through the assignment of court enforcement clause to it and special provisions stipulating assignment of court enforcement clause to the writ of execution, following the evidenced occurrence of certain incidents, circumstances or past the benefit due date. This drawback certainly needs to be removed so that there are no doubts concerning the fact that the activities regulated in art. 183¹⁴ of the Code of Civil Procedure are subject to the provisions of enforcement clause proceedings. Moreover, it is worth considering whether the provision in art. 394 § 1 point 101 of the Code of Civil Procedure requires further clarification. It should clearly state that the right to appeal can be granted in case of a positive but also a negative decision concerning settlement approval. Such a change would not only take into account the standpoint present in field literature but it would also sanction the practice in use so far.